

Päivi Anita Ristell
Four Boxes Of Her

Päivi Anita Ristell
Opinnäytetyö, kevät 2010
Lamk, Muotoiluinstituutti
Viestinnän koulutusohjelma
Valokuvaus

TIIVISTELMÄ

Tarinani kertoo sisarestani Jenni Annikista. Sisarestani, joka eli neljätoista vuotta, kuusi kuukautta ja joitakin päiviä. Jenni kuoli elokuussa 2000. Tämä on tarina surusta, minun surustani. Tämä on minun tarinani, niin rehellisesti kerrottuna kuin olen sen osannut kertoa. Työni avulla yritän hyväksyä hänen poissaolonsa. Yhtälailla pohdin millaiseksi ihmiseksi minä olen kasvanut surun keskellä.

Tämä on ollut vaikea työ. Käsittelen kuolevaisuutta, niin omien kokemuksieni kautta kuin yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Kamppailen kuolemanpelon kanssa ja yritän raivokkaasti muistaa sisareni paremmin.

Työni taiteellinen puoli koostuu viimeisen kahdeksan vuoden aikana kuvatuista kuvista, kirjoittamistani tekstinpätkistä ja lähettämistäni sähköpostiviesteistä. Tämä kirjallinen osio on kirjoitettu jälkeenpäin, viime syksyn ja tämän kevään aikana. Minua pelottaa olla näin rehellinen. Minähän avaan itseni tässä teille. Mutta minä haluan voida paremmin. Haluan ikävöidä vähemmän. Haluan hengittää kevyemmin.

Kuolema ei ole vain minun ongelmani. Kuolema koskettaa kaikkia. Kuolleilla taas ei ole ongelmia. Ei elämä, sen enempää kuin kuolemakaan, enää kosketa heitä kuten se raastaa meitä, eläviä.

ABSTRACT

I'm going to tell you a story of my little sister Jenni Annikki. My little sister, who lived for fourteen years, six months and a few days. Jenni died in August 2000. This is a story of sorrow. Of my sorrow. This is my story, told as honestly as I possibly could. With this work, I am trying to accept her absence. I'm also wondering what kind of a person I've grown to be in the middle of the sorrow.

This has been an extremely hard work. I'm dealing with mortality in two ways; individually and within society. I'm struggling with the fear of death and I'm fiercely trying to remember her better.

The artistic side of my work consists of photographs that I have taken over the past eight years, bits and pieces of my writing and e-mails that I have sent. This text was written afterwards, during last autumn and this spring. I'm scared to be honest. I'm scared to open myself up like this to you. But I need to feel better. I need to miss a little less. I need to breathe more freely.

Death isn't just my problem. Death affects us all. The dead don't have any problems. Neither life nor death affects them as it tears us, the living.

SISÄLLYSLUETTELO

7	Tiivistelmä
9	Abstract
	Muistoista
12	1.1 Minä kuolen
14	1.2 Jenni kuoli neljätoistavuotiaana
16	1.3 Elokuvalehden vasen yläkulma on värjäytynyt punaiseksi
17	1.4 Isä pingoittaa taustakankaan ja napsauttaa diaprojektorin päälle
19	1.5 Puhuin tänään isoäitini kanssa kuolemasta
	Työskentelystäni
21	2.1 Aluksi kuvasin ymmärrystä vailla
22	2.2 Yllätys voi löytyä aikanaan hylätyistä ruuduista
24	2.3 Surutyö tehdään suljettujen ovien takana
25	2.4 Minä kuvaan Annaa
28	2.5 Vaikeinta minulle on ollut itseni tuominen kuvaan
	Elämästä
29	3.1 Minä ajattelen kuolemaa
31	3.2 07.04.2010
35	Kiitokset
37	Lähteet

1. Muistoista

1.1

Minä kuolen. En ajattele, hengitä, itke tai unelmoi. En enää ole. Kuolema on olemassa eläville, sanotaan. En minä kuolleena kaipaa elämääni, tiedosta tiedostamattomuuttani. Minulle elämä on tässä. Minä en synny uudessa ruumissa. En lennä taivaaseen tai putoa helvettiin. Minusta jää jäljelle mätänevä ruumis, kynnenpalasia, hiuksia. Lukuisat ylläpitämäni vaatteet, koskettamani tavarat. Ottamani valokuvat ja kuvat, joita minusta on otettu. Minä muutun tavaroiksi, muistoiksi ihmisten mielissä, tuoksuksi kankaalla.

Minä olen itkenyt. Olen toivonut ja olen pettynyt. Olen ollut teini-ikäinen, hämmennyt ja katkera – sellainen millaisia teinitytöt nyt ovat. Vartaloni on täyttynyt painavista kivistä jotka ovat estäneet minut liikkumasta. Mutta kuolemaa en ole ajatellut, yksikään itsetuhoinen ajatus ei ole lävistänyt mieltäni. En osaa kuvitella tunnetta, sellaista kokonaisvaltaista kipua ettei jäljelle jää edes halua olla olemassa. Minä haluan ajatella, hengittää, itkeä ja unelmoida.

Jokainen, joka on, lakkaa lopulta olemasta. Minä en halua ajatella kuolemaa. Kuten yhteiskunta, myös minä, yhteiskuntamme yksikkö, pyrin piilottamaan kuoleman. Tulee aika, jolloin minä olen tietämätön kaikesta, joka nyt ympäröi minua, joka muodostaa minun todellisuuteni. Turha pyristellä vastaan. Tätä taistelua ei voi voittaa.

Kuolema on koskettanut minua ja perhettäni. Pikkusisareni Jenni Annikki kuoli 14-vuotiaana Töölön sairaalassa 22.08.2000 edellisiltaisen liikenneonnettomuuden aiheuttamiin vammoihin. Jennin kuolemasta kirjoittaminen on saanut minut ajattelemaan omaa kuolevaisuuttani. Olen maannut sängyssä, kuunnellen lamautuneena sydämenlyöntejäni. Olen odottanut niiden loppuvan. Olen myös saanut itseni kiinni ajatuksesta, että onneksi minä edelleen olen. Kavahdan ajatusta. Hän on kuollut ja minä ajattelen, että onneksi se en ollut minä. Onko näin luvallista ajatella? Ehkä näin ajatellaan, muutkin ajattelevat – mutta sitä ei sanota ääneen tai kirjoiteta koneen kirkkaalle ruudulle.

Kuolema on elämän loppumista. Kysymys siitä, mitä elämä on, on vaikeaselitteisempi. Kuten ruumis ja mieli ovat myös elämä ja kuolema erottamattomat. Ei toista ilman toista.

Tässä yhteydessä en voi olla nostamatta esille kysymystä ruumiin ja sielun yhteydestä. Ovatko nämä kaksi yhtä, vai ovatko ne erotettavissa kuten esimerkiksi kristinusko esittää? Kristinuskon mukaan ruumillisen elämän jälkeen sielua odottaa iankaikkinen elämä. Itse lähestyn kuolemaa uskonnottomalta, ateistiselta kannalta. Sieluun viitataan sanalla mieli. Uskon, että ruumis ja mieli eivät ole erotettavissa ja väitän yksilön elämän päättyvän, täysin ja lopullisesti, tämän kuolemaan. Mieli häviää välittömästi. Ruumis lahoaa ja maatuu hitaammin – ja osa, kuten luusto, säilyy lähes yli aikojen.

Ehkä elämällä on todella kaari. Kenties ajan kuluessa, lähestyessään oman kaarensa loppupäätä ihminen lopulta hyväksyy kuolevaisuutensa. Ruumiin hitaasti lahotessa mielikin väsyä ja alkaa kaipaamaan kuolemaa. Kaikki jää kuitenkin aina kesken. Keskeneräistä kaikki. En minä kuolemaa pelkää, vaan hetkiä ennen sitä. Kuolemani jälkeen, kun minua ei ole, millään ei oikeastaan ole enää väliä – *minulle*. Maalliset murheet eivät enää paina mieltäni. Ei minulla ole huolia, kipuja tai pelkoja. Minusta jää jäljelle tekojeni jäljet, joihin minulla ei enää ole minkäänlaista vaikutusvaltaa.

Työstäessäni tätä työtä olen keskustellut paljon kuolemasta ystäväni kanssa. Eräässä baarikeskustelussa ystäväni Gillian kertoi lääketiedettä opiskelevasta tuttavastaan, joka maalaili toiveikkaita kuvia ystäväni mieleen 'ikuisen elämän lähteen' löytymisestä. Ei kuulemma oltu kaukana siitä, että lääketiede löytäisi lääkkeen kuolemaa vastaan. Me voisimme todella elää ikuisesti! Ensimmäinen reaktioni oli huvittuneisuus. Väite ei mitenkään voinut pitää paikkaansa. Tätä seurasi inhotus väitteen luonnottomuudesta. Sille, mille on alku on oltava myös loppu. Eikö elämän kauneus piile juuri siinä, että emme halua sen loppuvan? Emmeko menettäisi jotain olennaista elämästä itsessään jos menettäisimme kuolevaisuuden haurauden?

Jos maailmankaikkeus on loputon, mitä jos elämäkin olisi? Olisinko lopulta, tuhansien tai miljoonien vuosien kuluttua nähnyt kaiken ja kaipaisin lepoa, kuten kuolevat, rappeutuvassa ruumiissa elävät kaipaavat? Minua lohduttaa ajatus siitä, että oma kuolemani todennäköisesti on, ainakin länsimaisiin elinikäodotuksiin nähden, ajallisesti kaukana.

Haluan lisää aikaa, vuosia lisää mutta ikuinen elämä tuntuu niin absurdilta, että sitä on vaikea haluta. Haluan tuntea vanhenemisen vartalossani ja siten tiedostaa lähestyvän kuolemani. Pelottavampaa on kysyä mitä haluan elämältäni. Mitä jos kuolisin jo huomenna? Mitä jos en ehtisi rakastaa?

1.2

Jenni kuoli neljätoistavuotiaana. Jenni kuoli elokuussa. Jenni kuoli tiistaina. Jenni kuoli liian aikaisin. Hän oli. Hän eli. Sitten häntä ei enää ollut. Nyt, lähes kymmenen vuotta jälkeinpäin yritän muistaa mitä tuolloin tunsin. Jenni makasi sairaalavuoteella. Letku muuttui punaiseksi hänen hengityksensä tahtiin. Joku, oletettavasti lääkäri sanoi; "Aivokuollut, ei mitään tehtävissä." Tämä kaikki on kiistamattomasti tapahtunut, mutta minusta tuntuu kuin nämä tapahtumat olisivat kohtauksia elokuvasta jonka muistan etäisesti. Kuten omaisille usein sanotaan; elämä jatkuu. Me emme kuolleet.

Asuntoni lattialla Helsingissä, jossain sänkyäni alla, on neljä pahvilaatikkoa. Siitä on jo kuukausi, ehkä kaksi kun vanhempani kuljettivat laatikot pyynnöstäni kodistaan Keskijuoksulta luokseni Sepänkadulle. Siinä ne ovat lojuneet, lattialla. Olen uskaltanut raottaa yhden kantta. Kurkistanut pikkaisen. Onko minulla lupa katsoa? Päiväkirjat, saako niitä lukea? Haluanko edes? Päiväkirjoissa ollaan surullisia, katkeria, sydämet ovat särkyneitä. Ainakin minä olen omissani.

Ihminen taipuu melankoliaan, teinitytöt taipuvat, en vain minä. Saavatko hänen salaisuutensa nyt tulla julki, minun luettavakseni vain siksi, että minä epätoivoisesti ja eittämättä epäonnistuen yritän kurkottaa häneen tämän aikakuulun, elämän ja kuoleman rajojen yli? Ei hän ole näissä tavaroissa, näihin laatikoihin pakattuna.

Äidin silmät täyttyivät kyynelistä. Hänkään ei ollut avannut noita laatikoita vuosiin. Kädessä oli repaleinen paita, vääntyneet korvarenkaat ja Trailer-niminen elokuvalehti. Näitä minä olin pyytänyt. Paita oli leikattu sisareni päältä, jotta hänet saatiin sairaalakaapuun ja leikkusaliin. Myöhemmin meille ojennettiin hänen tavaransa surullisessa, läpinäkyvässä pussissa. T-paita tuoksuu tunkkaiselta. Kenties häneltä? Myöhemmin puen paidan ylleni ja asetun kameran eteen omakuvaa varten. Tunne nyt. Näytä surusi. Tämä on naurettavaa. Tämä on banaalia. Yritän siirtää ikävän taiteeseeni. Eihän se onnistu. Toisinaan tunnen oloni lähes perverssiksi. Häntä ei ole ja minä etsin gallerioita, haen apurahoja.

Sairaalavuoteella makaava sisareni oli vielä näennäisesti elossa. Koskettaessa hän oli lämmin, mutta ei reagoinut kosketukseen. Vai kosketinko? Hän oli vaipunut siihen väli-tilaan, jossa hän ei ollut elävä, muttei vielä kuollutkaan. Tämä oli se hetki, jolloin omaiset kerääntyvät kuolinvuoteen ympärille jättämään viimeiset jäähyväiset. Länsimaisessa yhteiskunnassa se on nykyään sairaalavuode. En muista tästä myöhäisestä illasta paljoakaan. Muistan kääntäneeni selkäni ja kävelleeni ulos huoneesta. Annoin vartaloni valahtaa maahan selkäni ottaessa tukea sairaalan seinästä. Muistan hämärästi ajatuksen, ettei tuo sairaalavuoteella liikkumattomana makaava hahmo ollut sisareni.

Nämä olivat ensimmäiset jäähyväiset. Toisen kerran hyvästelimme Jennin Ruskeasuon patologian laitoksella. Hän makasi keskellä viileää huonetta. Vaatteet olivat siniset, hame oli koristeltu kukkasin. Iho oli kalpea, jopa väritön. Veri oli pakkaantunut tummanpunaisiksi läikiksi hänen kasvojensa ja käsivarsiensa iholle. Häntä säilytettiin täällä. Kuolinsyyt tutkimus oli suoritettu, joten oletettavasti paita peitti yläruumiissa olevan Y:n muotoisen leikkaushaavan. Tällöin minä kosketin. En ole, en ennen sitä enkä kertaakaan sen jälkeen, kokenut vastaavanlaista kylmyyttä. Kädessä oleva jääpala, isokin, imee lämpöä vartalosta ja lähtee sulaamaan. Kuollut ruumis ei ottanut lämpöä minusta vaan sormeni ja niveleni imivät kylmyyttä itseensä.

Elokuvalehden vasen yläkulma on värjäytynyt punaiseksi. Lehden kannessa on näyttelijä Janne Reinikainen Rauli Badding Somerjoen hahmossa. Kuva on suomalaisesta elokuvasta nimeltä Badding. Elokvasta, jota Jenni oli ystäviensä kanssa katsomassa tuona elokuisena onnettomuusiltana. Finnkinon ilmaisjakelulehti oli napattu mukaan elokuvateatterista ennen kotimatkaa. Vuosia myöhemmin minä liikutun veritahrojen kauneudesta. Pelästyn. Ylitäkö sallitun rajat ajatellessani näin? Kaikkien näiden vuosien jälkeen on olemassa jälkiä, jotka ovat lähtöisin hänestä. Nämä jäljet eivät ole brutaaleja, rumia tai väkivaltaisia. Hän on näissä jäljissä. Nämä jäljet ovat minulle mitä talvipuutarhakuva oli Barthesille. * Äitinsä kuoltua Roland Barthes kävi läpi äidistään kuvattuja valokuvia etsien tuota rakasta ihmistä, tämän sisintä olemusta. Barthes kuvailee tunnistaneensa jonkinlaisen tuttuuden, mutta hän ei löytänyt äitiään, kaikkiaan ja kokonaisuena noista hänestä otetuista valokuvista. Viimeisenä löytyi valokuva, jossa Barthesin äiti oli kuvattu pienenä tyttönä veljensä kanssa. Barthes koki äitinsä olemuksen selittämättömästi tässä kuvassa, juuri sellaisena kuin hän oli ollut. Kuva oli lohdullinen – mutta olemassa vain hänelle. Sen tähden talvipuutarhakuva ei löydy Valoisan huoneen sivuilta. Kuvat vaikuttavat voimakkaammin kun emme katso niitä.

Hiljattain kuulin, että minusta kuiskittiin koulun käytävillä. "Ei se edes itke." Jokaisella on oma tapansa surra, sanotaan. Lukiolaisen silmissä minun tapani oli väärä. Näkyviä kyyneleitä tarvittiin. Jälkeenpäin on helppo todeta, että olin ns. shokkivaiheessa surun käsittelyssä, jossa traumatisoiva tapahtuma kielletään ja ikävän tunteet siirretään toisaalle. Nyt tiedän että aika korkeintaan lieventää kipua. Kaipuun kanssa oppii elämään, mutta hetkittäin se on jopa raastavampaa kuin silloin, seitsemäntoistavuotiaana.

En ollut vihainen tapahtuneesta. En ole tuntenut suunnatonta raivoa, senkaltaista, jolloin astiat lentävät ja lihakset ovat hallitsemattomissa. Sen enempiä en ole osannut etsiä syyllistä. Minulle siskoni kuolema on katumusta siitä, etten oppinut tuntemaan häntä paremmin. Emme ehtineet rakentaa rikkoutumatonta sidettä välillemme.

En muista kuten haluaisin muistaa. Muistot ovat valokuvissa. Ruumiillinen kokemus on kädessä, valokuvapaperin liukkaassa pinnassa. En pysty muistamaan itseäni, omassa ruumiissani, hänen läheisyydessään. Vartalossani elää kaipaus, epätoivoinen yritys kurottaa kohti jotain mitä ei enää ole.

1.4

Isä pingoittaa taustakankaan ja napsauttaa diaprojektorin päälle. Perhe kokoontuu sohvalle taustakankaan eteen. Nyt me istumme ja katsomme, mitä on ollut. Äiti on arviolta viiden-toista. Hoikka tyttö matkaa ensi kertaa ulkomaille. Eletään seitsemänkymmentäluvun puoliväliä. Mukana on silmälasipäinen kaksoisveli Matti, äiti Hilikka ja isä Imma. Laivamatka kestää viisi päivää. Ensin Kööpenhaminan kautta Ranskaan ja sieltä Englantiin. Sävyt ovat haalentuneita ja taittuvat keltaiseen. Tämänvärisenä minä näen seitsemänkymmentäluvun, kahdeksänkymmentäluku on jo ummehtuneen ruskeaa. Mummo on alle kuudenkymmenen. Kasvot ovat vielä pyöreät ja vetreät. Tänään, kolmekymmentäneljä vuotta myöhemmin, puristin mummon kättä. Minä tulen kaipaamaan sinua, tiedäthän sen. Toinen rinta poistetaan yhdeksätoista päivä.

Tänään ehkä ymmärsin jotain olennaista elämästä. Katsoin mummon vanhoja kasvoja. Iho on ohut, verisuonten kohdalla läpikuultava. Vartalo on jo voimaton. Elämä, jo pian eletty, täynnä vaikeuksia ja voittoja. Orvoksi jääminen ja pienemmistä sisaruksista huolehtiminen. Soravuodet. Rakkauden löytyminen. Lapsia viisi, joista toisena syntynyt hukkuu kolmenkymmenen vanhana. Lapsenlapsia viisi, joista neljäntenä syntynyt kuoli liikenneonnettomuudessa neljäntoista vanhana. Rakas aviomies, kuolleena jo lähes kaksi vuosikymmentä. Vihoitteleva selkä. Sydän ja sen vuotavat läpät. Ja nyt rinta, joka leikataan. Ruumis rappeutuu hitaasti.

Pingotetulle taustakankaalle heijastuvat kuvat kertoivat tarinaa ilosta, ikimuistoisesta, toivoa täynnä olevasta matkasta. Vaari oli vielä elossa. Hän oli hyväkuntoinen ja komea, vieras mutta samalla niin tuttu. Ikävä tuli kouraisten. Vaari on sumeissa muistoissa, valokuvissa. Hän on muiden minulle kertomissa tarinoissa, joissa me puuhailimme kellarissa, minä pienenä tyttönä ja vaari jo kumaraan kääntyvänä. Valokuvat pitävät muistot elossa ja muuttavat ne kaksiulotteisiksi pinnoiksi. Valokuvia katsellessamme muistelemme vanhoja hyviä aikoja. Aikaa, jolloin olimme onnellisempia, viattomampia, jolloin aika ei ollut raapinut meitä ruvelle. Katsoessani kuvia vanhempieni nuoruusvuosista kaipaen aikaan, jolloin minua ei vielä ole ollut. Äiti nuorena tyttönä, minusta mitään tietämättömänä. Tämä työ on kuoleman pohdiskelun ohella – luonnollisestikin - muuttunut meditaatioksi elämästä. Tämä on välttämätöntä, koska liittyväthän elämä ja kuolema kiistatta toisiinsa. Jennin menneen elämän ohella olen ajautunut pohtimaan omaa elämääni. Kuka minä olen ollut, millaiseksi olen kasvanut ja mikä on minulle merkityksellistä? Vuosi sitten kirjoitin, että sisareni kuolema on muokannut minut ihmiseksi, joka nyt olen. Olisinko onnellisempi vai onnettomampi jos hän olisi vielä täällä? Arvostanko elämää enemmän, tartunko hetkiin tiukemmin? Vai tartunko liian lujaa, puristaen ihmiset ja itseni hajalle?

Tässä valokuvassa olen arviolta kahden tai kolmen vanha. Seison pöydän ääressä. Punaisessa, muovisessa kipossa on vihreitä viinirypäleitä, joita poimin suuhuni. Talo näyttää vieraalta, mutta oletan sen olevan Tuomarilan mummola. Äiti istuu sohvalla. Hän katsoo tytärtään silmissään syvä hellyys. Puhdas, pyyteetön rakkaus. Äidin silmissä minä olen ihmeellinen esikoinen ja pieni ihme. Minä haluan olla pieni tyttö, joka ei vielä tiedä sydän-suruista ja elämän rajallisuudesta. Äiti oli kaikenkattava turva. Nyt tunnen oloni turvottomaksi. Pelkään.

Kuolleisiin viitataan kuin he olisivat jollain tasolla olemassa: *"Myös ilmaisua 'kuollut' käytetään merkillisellä ja paljastavalla tavalla. Se antaa vaikutelman, että kuolleet ihmiset ovat jossain mielessä olemassa, eivätkä pelkästään elävien muistoissa vaan heistä riippumatta. Kuolleet eivät kuitenkaan ole olemassa."* *

Minäkin puhun siskolleni. Kuiskaan, kuinka minä sinua kaipaan. Four Boxes Of Her -kirjan viimeisellä sivulla omistan kirjan Jennille. Ajatus on lohdullinen minulle, vanhemmille ja sisarelleni Heinille, mutta ei hänelle. Nämä sanat eivät saavuta häntä. Kuolleiden kanssa keskustelu on yksipuolista ja paljon hankalampaa kuin elävien kanssa. Kuolleet eivät vastaa vaikka kuinka haromme ja huudamme tyhjyyteen. Minä kannan kuolleita mukani, mutta he eivät kannu minua.

Vanhojen valokuvien avulla minä yritän kuroa ajan läpi ja tutustua sisareeni. Useimmat kasvat ovat tuttuja. Tuo on Elisa, Jonna, Mirva. Kuka on tuo salaa bussissa kuvattu poika? Ihastuksen kohde? Teinitytön huone, seinällä elokuva- ja bändijulisteita, siniseksi maalatut seinät ja vihreä Ikean käärmepehmolelu. Kaisa kuivaa hiuksiaan, mutta kuvanottohetkellä kääntää hiustenkuivaajan kameraa kohden peittäen kasvonsa. Minä melkein kuulen naurun, näen Kaisan nopean liikeradan silmissäni. On kesä 2000. Ruohikolla kimaltaa aurinko, *sinä* siinä ruohikolla. Mirva istuu kauppatorilla tukka takussa. Näin sinä näit ystäväsi, näin he näkivät sinut. Näen nämä hetket nopeina välähdyksinä, semmoisina kuten muistot usein kuvataan elokuvissa.

Sitten, yllättäen, sinun muistosi loppuvat.

1.5

Puhuin tänään isoäitini kanssa kuolemasta. Sairaalassa oltiin huolestuneita hänen lähestyvistä leikkauksestaan. Hän voi jäädä leikkauspöydälle. Kysyin, tottuuko siihen, kuolemiseen. Kerroin hänelle kuinka minä olen ajatellut kuolemaa. Hän kertoi ikävistä ikälisistä, jotka saavat ajoittain toivomaan kuolemaa. "Pelottaako sinua?", halusin kysyä, mutten ihan uskaltanut. Ehkä siksi, että häntä tosiaan saattaa pelottaa. Ihmiset kiertelivät tärkeiden asioiden ympärillä. He eivät kysy mitä he oikeasti haluaisivat tietää.

Muistan erään humaltuneen illan vuosia sitten vanhassa ystäväporukassamme. Minä ja Hanna olimme jo etäännyneet toisistamme. Ehkä elämämme koostuivat liian erilaisista palasista. Minä elin huoletonna opiskelijaelämää. Toista vuotta naimisissa oleva Hanna yritti lasta miehensä kanssa, onnistumatta. Viinistä rohkaistuneena kysyin oliko syytä raskaudettomuuteen löytynyt. Ystäväni liikuttui uskalluksestani kysyä. Häntä ahdisti, että lähimmätkin ystävät välttelivät aihetta, joka kovimpana taakkana painoi hänen sydäntään. Vaikeista asioista ei tule vaieta. Tunne siitä, että toinen ihminen kuuntelee ja nimenomaan haluaa kuunnella helpottaa.

Kuolevien läsnäolo saa ihmiset vaivaantuneiksi koska nämä, kuolevat, muistuttavat heitä eläviä heidän omasta heikkoudestaan ja sitä kautta heidän tulevasta kuolemastaan. *

Olen huomannut samankaltaisia piirteitä myös itsessäni. Tunnen itseni, jos en julmaksi, niin vähintäänkin liian suorasanaisesti sanoessani ääneen mummon tekevän kuolemaa. Minusta tuntuu, ettei sitä olisi lupaa sanoa ääneen. Kun viittaa häneen sanalla kuoleva minusta tuntuu, etten enää arvosta hänen ihmisyyttään, hänen vielä jatkuuvaa elämäänsä.

Ajattelen taas Jenniä. Liikenneonnettomuuksien, väkivaltaisten kuolemantuottamusten ja suurien katastrofien, kuten viime joulukuisen Sellon tragedian jälkeen puhutaan turhista kuolemista. Oliko Jennin kuolema turha? Minä en tiedä. Hänen elämänsä, sen enempää kuin kuolemansakaan, ei ole minun arvotettavissani. Se oli murheellinen, neljälle jopa traumaattinen, kieltämättömän kamala kuolema. Se oli ennenaikainen ja vaikeasti hyväksyttävissä. Vanhempani antoivat luvan elinluovutukseen. Onnettomuuspaikan liikenneturvallisuuksia on kohennettu liikennevaloilla. Minä katson aina ylittäessäni tietä oikealle, vasemmalle ja vielä kerran oikealle. Hän ei ole unohdettu. Ja ehkä minä, surunkin kautta, elän itse vahvemmin.

2. Työskentelystäni

2.1

Aluksi kuvasin ymmärrystä vailla. Kun minulta kysyttiin mitä halusin työlläni kertoa mutisin jotain ympäriryöreyttä hetkistä, maailman kokemisen tärkeydestä ja melankolian raastavasta kauneudesta. Syksyllä 2008 näytiin opettajalleni Japolle portfolioa, jolla olin pyrkimässä opiskelijavaihtoon Edinburgh College Of Arttiin. "Sinä kuvaat poissaoloa", Japo sanoi yksiselitteisesti ja sillä hetkellä minäkin ymmärsin kuvissani elävän tyhjyyden merkityksen. Hän on ollut poissa jo pitkään. Jokainen kuvaamani kuva on kuva, jossa hän ei ole ja jossa hän ei voi olla. Tämän oivalluksen jälkeen työni on hitaasti alkanut kulkea kohti nykyistä muotoaan.

Kuten noihin neljään laatikkoon pakatut tavarat tämä työni pysyy koossa lievän epäjärjestyksen vallitessa. En tiedä miten lähestyä aihetta. Tökin möykkyä joka suunnalta pitkällä ja kapealla tikulla. Empien ja arkaillen, toisinaan raivokkaalla päättävyydellä. Henkilökohtaiset kokemukset kuvataan fragmenteilla menneisyydestä, valokuvien tai konkreettisten asioiden tai esineiden kautta.

Kuvasin Jennin letin. Se on palmikoitu pienen tytön letti. Vaalea palmikko pysyy kasassa kahden, keltaisen ja valkoisen, hiustenkin avulla. Hämmästyin ystäväni Arin reaktiota hänen nähdessään kuvan palmikosta. Hänelle tämä osa ihmistä, vaikkakin kuvana esitetty, oli epämiellyttävä, jopa luontaantyöntävä. Palmikoidut hiukset irrallisena ilman ihmisruumista. Pala kuollutta ihmistä, irtileikattuna jo vuosia ennen hänen kuolemaansa.

Kirjoitan kirjani rakenteesta koska pyrin itse erottamaan osiot ja tavat, jolla käsitelen aihettani ja lopulta pyrin pakkaamaan suruni metaforisiin laatikoihin. Yhden osion muodostavat fragmentit menneisyydestä. Tähän osioon lasken myös kuvat perheestäni. Isona, tärkeänä osana työtäni esille nousevat vaihtuvat nuorten naisten hahmot. Katsoja ei tiedä ketä nämä naiset ovat tai miksi jotkut kasvot toistuvat useammin kuin toiset. Nämä naiset ovat metafora kaipuulle. Yhtälailla he ovat minun pakokeinoni, turvani, tapani siirtää kaipuuni minusta muualle. Tyhjät, ihmisen jäljistä riisutut maisemat antavat hengähdystaukoja ja tarjoavat tilaa surulle.

Neljännän tason työhöni tuovat omakuvat. Useimmissa kuvissa olen selin, sikiöasentoon kääpertyneenä. Paperidokumentit, kuten kirjan aloittava kuolintodistus ja sen lopettavat sähköpostiviestit syksyiltä 2000 sitovat tapahtumat todellisuuteen.

Työ ei etene kronologisessa järjestyksessä. Menneisyys sekoittuu nykyisyyteen, kuviteltu todellisuuteen. Kirja on teosmuotona intiimi. Se päästää katsojan lähelle, vaatii katsojaa koskettamaan itseään. Se on helppo sulkea ja siihen on helppo palata. Kirja voidaan avata keskeltä, tarina voidaan lukea nurinkurin lopusta alkuun. Jokainen aukeama kertoo itsensä oman tarinansa. Siten työni saakin jäädä muistikirjanomaiseksi, koska sitä tänä työpäivänä on, yrityksiä muistaa. Tunteet ja kokemukset on kirjattu talteen kirjan sivuille. On kuitenkin helpottavaa, että kirjan voi sulkea ja asettaa kirjahyllyyn.

2.2

Yllätys voi löytyä aikanaan hylätyistä ruuduista. Aloitin valokuvausopinnot Muurlan Opistolla syyskuussa 2003. Ensimmäinen valokuvasarjani käsitteli pikkuisartani. Musta-valkoinen kokonaisuus koostui itkuisista omakuvista, reprotuista lapsuudenkuvista sekä kuvista ystävästäni Lindasta. Linda esiintyi kuvissa enkelinä valkoiseen harsoon kietoutuneena. Sarja on naiivi, alleviivaava ja yllätyksetön. Toisin sanoen sarja on hyvin tavanomainen nuoren tytön näkemys itsestään ja elämästään. Haavat ovat tavallista teinitytön tarinaa syvemmät, mutta kuvakieli on sama. Tänä keväänä opinnäytetyöni edetessä kaivoin sarjan esille, häpeänkin uhalla. Tuolloin sarjaan valitsemani kuvat eivät aiheuttaneet suurta yllätystä – ne olivat juuri niin yllätyksettömiä kuin olin osannut odottaakin. Yllätys löytyi pinnakkaisista, hylätyistä ruuduista. Olin kuvannut lähikuvia itkuisista kasvoistani. Olin rajannut valitsemani ruudun jälkeenpäin pimiössä pitkulamuotoisiksi siten, että kuvapinta rajautui kosteisiin silmiini. Kokonaisuudessa kinoruudussa näkyy ylähuuleni uurre,

tuolloin vielä musta tukka, silmät, jotka ovat juuri sulkeutumassa. Useat kuvat olivat tietyssä mielessä epäonnistuneita. Ne olivat "väärällä hetkellä" kuvattuja. Kasvot ovat väänneet epäedustavaan ilmeeseen. Nyt, katsoessani kuvia uudestaan pieninä pinnakkaisnauhoina kuvat muistuttivat minua oudolla tavalla Sally Mannin aikuisista lapsistaan pitkällä valotusajalla kuvatuista, utuisista kasvokuvista. Mannin kasvokuvat ovat lopetus hänen kuolemaa käsittelevälle What Remains -sarjalle. * Mann halusi lopettaa kuolemaa käsittelevän sarjan toivon kipinäillä; intiimeillä kuvilla elävistä kasvoista.

Opistovuosieni jälkeen ensimmäinen kuva, jossa tiedostetusti käsittelemisen sisareni kuolemaa on tammikuussa 2009 kuvattu *Absence I* - teos. Kyseinen valokuvateos on tummasävyinen omakuva. Aluksi katsoja hahmottaa vain tumman, sinisen sohvan ja kaksi johtoa, tumman ja valkoisen, jotka nousevat sohvan takaa harmaalla seinällä olevaan pistorasiaan. Hetken kuluttua sohvalla selin makaava hahmo alkaa hahmottua. Tarkkasilmäinen katsoja huomaa lankalaukaisimen johdon, joka kulkee sohvan ja vartalon välissä kohti pumppua, jota puristan rintaani vasten ja kameran suljin laukeaa.

Absence I:n jälkeen olen kuvannut muutaman omakuvan. Lähes kaikissa olen edelleen selin. Kenties koen että kasvoni eivät riitä, etteivät ne voi kertoa mitä minä tunnen ja koen. Kun itse asetun kameran eteen koen kuvaamisen teatraalisuuden. Minun tulee näyttää, tai näytellä, kokemani tunne – kameran edessä tunne on harvoin spontaanisti koettu. Voin päästä lähelle, mutta on turha kieltää ettenkö olisi asettunut kameran eteen juuri tuon tunteen esillekaivamisen takia. Tämä ei tietenkään poista kokemuksen merkityksellisyyttä sen enempiä kuin kyseenalaista koetun tunteen niinkutsuttua aitoutta. Itse koen kuvaustilanteen ristiriitaisena. Kameran edessä en ole enää hetken vangitsija, vaan myös se, jonka kamera vangitsee. Katsoessani omakuvaani – ensimmäistä, jossa katson kameran kautta katsojaan - olen pakotettu kohtaamaan itse itseni. Tämä kokemus voi olla hyvinkin terapeuttilinen. Minulle kokemus on tätäkin. Yhtäläillä kokemus on epämiellyttävä, hämmentävä. Kuva ei vangitsekaan 'sitä jotain olennaista' minusta. Minuus rakentuu ruumiin lisäksi jostain näkymättömästä, jostain mitä ei voi sanoa ja kuvien selittää.

2.3

Surutyö tehdään suljettujen ovien takana. Surun ei kuulu olla nähtävissä eikä kuvattavissa. Absence I -teoksen jälkeen pyrin käsittelemään kuolemaa yleisemmällä tasolla. Hankin kuvausluvan Abercorn Funeral Home -hautausoimistoon Edinburghissa, Skotlannissa. Pyrkimyksenäni oli dokumentoida kuolemaa ja surutyötä objektiivisemmin ja yhteiskunnallisemmasta näkökulmasta. Jo kuvauslupia hankkiessani kompastuin ongelmaan, jota olen osannut odottaa. Kuolema on tabu nykyisessä teollistuneessa yhteiskunnassa. Hautausoimistojen ovet eivät helpolla avaudu dokumenttivalokuvausprojektia havittelevalle valokuvaajalle. Toki kuolema näkyy, päivittäin, sanomalehtien sivuilla ja tv- ja viihde maailmassa. On sairaalararjoja, katastrofifelokuvia, murhadekkareita. HBO:n laatusarjassa "Dexter" seurataan sympaattisen sarjamurhaajan elämää jännittäen, ettei tarinan sankarin "todellinen luonne" paljastu muulle yhteiskunnalle. Televisiossa kuolema on viihdettä. Kuolema luonnollisena lopetuksena elämälle on piilotettu. Poikkeuksena näen Mullan Allasarjan, * jossa seurattiin hautausurakoitsijaperheen kuoleman ympärille asettuvaa elämää. Sarja käsittelee elämää ja kuolemaa mystisellä, omituisella mutta kovin todentuntuisella tavalla.

Teollistuneen yhteiskunnan suhteellisen pitkä odotettavissa oleva elinikä mahdollistaa kuoleman piilottamisen. "Vaara" on tietyllä tapaa minimoitu; useita sairauksia vastaan on mahdollista löytää parannus. Ajatus kuolemasta voidaan työntää mielen perukoille. Kuolema nähdään vastenmielisenä ja tietyllä tapaa luonnottomana asiana. Sanonta "Memento Mori - Muista kuolevaisuutesi" näyttäytyy yhteiskunnassamme ennemmin muodossa "Unohda kuolevaisuutesi". Minä en ole poikkeus. Olen uskonut kuoleman ajattelun estävän minua elämästä. Nyky-yhteiskunnassa niin elämä, kuten kuolemakin, on tullut entistä ennustettavammaksi. Ihmisten turvallisuus, suoja raakoja kohtalon iskuja, kuten sairautta tai äkillistä kuolemaa vastaan on paljon aikaisempaa kehittyneempää. Täten ajatus kuolemasta voidaan lykätä tuonneemmaksi. **

Abercorn -hautausoimisto oli ainoa, johon Edinburghin läheisyydessä sain kuvausluvan.

Sain melkoisen vapaat kädet työskennellä. Joitakin rajoitteita kuvaukselle toki annettiin. Ruumiita en saanut edes nähdä, saatiikka kuvata. Toisaalta en edes halunnut. Koin, että omaisten kuvauslupa ei tässä tapauksessa olisi riittänyt – ja kuolleet eivät kuvauslupia kirjoita. Hautajaisia taas en saanut kuvata etteivät asiakkaat tuntisi itseään epämukavaksi. Ihmisläheisyyttä ja huomioonottamista vai hyvää bisnesajattelua? Pistin merkille oman käytökseni varovaisuuden huomattessani vakuuttelevani, että enhän minä nyt tällaista haluaisi kuvata. Kuolema oli piilotettu hyvin, jopa minulta, vaikka minut päästettiinkin liikkumaan hautausoimistossa, kappelissa ja kylmiössä melko vapaasti. Ruumishuoneella kuvattessani kuolleet olivat läsnä. Eräs vanha rouva oli niin lihava, ettei hän mahtunut pieneen kylmiöön. Häntä säilytettiin hauta-arkussa viileässä huoneenlämmössä. Kaikkiällä haisi ruumis.

2.4

Minä kuvaan Annaa. Anna antaa siihen luvan. Minusta tuntuu, että minä todella kuvaan häntä. Kun kuvaan muita väliin tulee jotain selittämätöntä ja lopulta kuvassa on näkövämpänä minun, ei kuvattavan, sisäinen maailma. Muotokuvauksessa oleellista on välittää katsojalle jotain muotokuvatun luonteesta ja olemuksesta. Ajatellaan vaikka Emmaa, joka esiintyy kuvissani usein. Emma on tuo nuori tyttö, joka on peittänyt laihan vartalonsa isolla turkiksella. Kuvaan aina Emmen eksyneenä, pelokkaana. Ehkä Emma on sitä, mutta kuvani eivät vastaa edes omaa mielikuvaani hänestä. Ehkä olen onnistunut vangitsemaan jotain olennaista, niin kutsutusti raapaissut pintaa syvemmältä. Tai sitten minun kuvani valehtelevat, eikä kuvassa ole lainkaan hän, vaan se, miten minä haluan hänet omista taiteellisista intresseistäni johtuen näyttää. Siten hän on vain mallinukke, muoviva ja vahaa kamerani edessä.

Tärkeintä minulle on lopputulos. Tärkeäksi koettu hetki tai selittämätön kiehtovuus kuvatun aurassa riittää. Autenttisinkin valokuva on kuitenkin aina korkeintaan jäljenne todellisuudesta.

Muotokuvauksessa olennaista on saada näkyväksi jotain olennaista kuvatun luonteesta. Toki fyysiset ominaisuudet ja tunnistettavuus ovat tärkeitä seikkoja, mutta hyväksi muotokuvaksi mielletty kuva näyttää tämän ohella jotain kuvatun arvomaailmasta, tunnetilasta tai elämäntilanteesta. Kasvot eivät ole tarpeeksi. Suuresti kuvan katsomiskokemukseen vaikuttaa kuvassa hallitseva tunnelma, joka on täysin valokuvaajan hallittavissa. Barthesin mukaan ihminen on kameran edessä samanaikaisesti se, kuka hän uskoo olevansa; se, jollaisena hän haluaa esiintyä toisten silmissä; se, jollaisena valokuvaaja hänet näkee sekä se, jollaisena valokuvaaja hänet esittää yleisölle taiteenaan.* Näyttääkö valokuva todellisuuden? Vai onko todellisuus rakennettu valokuvaa varten? Valokuvan kuva on ollut olemassa kuvanottohetkellä, muttei se välttämättä edusta totta tai ns. totuutta. Tästä päästään vielä vaikeampaan kysymykseen todellisuuden luonteesta. Mikä voidaan määrittää todeksi tai todellisuudeksi ja mikä on sen vääristymää? Ehkei minun tulisi etsiä ääripäitä vaan antaa kuvieni tipahtaa jonnekin välimaastoon.

Minä siis kuvaan Annaa. Anna on ihana. Anna on ihmeellinen. Pidän rauhallisuudesta, jolla Anna asettuu kameran eteen. Tiedän hänen pohtivan katseen merkitystä valmistuessani sulkimen laukaisuun. Anna on kertonut minulle miten tärkeitä minun kuvaamani kuvat hänelle ovat. Ne ovat voimauttavia siinä mielessä, että hän kokee itsensä arvokkaaksi, ikuis-tamisen arvoiseksi. ** Kun kuvaan Annaa tunnen kuvaavani juuri häntä, oikeasti ja todella. Kenties tämä johtuu siitä, että me keskustelemme Annan kanssa paljon. Sillä tavalla, että koemme vahvaa yhteisymmärrystä. Olemme molemmat kokeneet menetyksen, nuorina mutta toisistamme vielä tietämättä. Annalla ei enää ole isää ja minä olen yhtä siskoa vajaa. Yhtälailla olemme arkoja, epävarmoja ja rakkaudenjanoisia.

En usko Annan kuvien erottuvan kirjan sivuilta erikoisen autenttisina muuhun kuva-stoon nähden. Kuvauskokemuksen merkitys on olemassa vain meille, ei katsojalle. Kysymys Annan kuvien merkityksellisyydestä herättää kysymyksen taiteellisista intentioistani. Jos Annan kuvien autenttisuus nostaa ne merkityksellisemmäksi kuin muut mitä minä oikeastaan haluan kuviltani? Pyrinkö tallentamaan jotain olennaista kuvaamieni henkilöiden sisäisestä maailmasta vai haluanko roolittaa heidät osaksi tarinaani?

Kirjassani esiintyy kahdeksan naishahmoa itseni ja pikkusisareni Heinin lisäksi. Nämä kahdeksan naista ovat Anna, Emilia, Emma, Gillian, Maija, Nora, Emilia T ja Nora O. Etsinkö sisarta vieraista kasvoista? Mutta nämä kasvot eivät ole vieraita, eivät minulle, sanan täydessä merkityksessä. Nämä ovat ystävän kasvot. Nämä kasvot luovat lohtua, nämä korvat kuuntelevat. Nämä muotokuvat näyttävät lahjani valokuvaajana. Ne ovat työni visuaalinen vahvuus – mutta tietyllä tapaa ne saattavat olla sisällön heikkous. En tiedä miksi kutsua 'muotokuviani'.

Vaikka kuinka yritän kuvani eivät riitä. Ruumiin ja mielen kokema suru ei voi siirtyä kaksiotteiseksi, valoa heijastaksi pinnaksi. Mutta toisinaan kuvat osuvat hyvin lähelle. Viime keväänä kuvani muuttuivat entistä lavastetummiksi ja ennalta suunnitellummiksi. Osa kuvista on tunnelmaltaan hyvin elokuvan still-kuvien tapaisia. Draamaa on, ja sitä on paljon. Tarina on avoin, symboliikka jopa tiedostetun naiivia. Kuvakielensä puolesta nämä lavastetut henkilökuvat muistuttavat Aino Kanniston tuotantoa. Kuvat ovat avoimia tarinoita, välähdyksiä elämän arkisista ja traagisista hetkistä. Mielenkiintoista on että Kannisto – kuten myös itse kuvissaan esiintyvä Cindy Sherman – kieltää kuvaavansa omakuvia vaikka hän itse esiintyykin kuvien henkilönä. Minä taas harvoin esiinnyin kuvissani, mutta koen kuvieni kertovan minusta omakuvan lailla.

Vaikeinta minulle on ollut itseni tuominen kuvaan. Olen kuvannut kaipuuni anonyymeina tarinoina, joissa todellinen sekoittuu epätodelliseen. Vasta helmikuussa rohkaistuini kaivamaan esille valokuvia lapsuus- ja teinivuosilta. Ovathan ne esillä olleet. Kuvat ovat lojuneet pöydälläni mutta en ole rohjennut ajatella niiden sisällyttämistä taiteelliseen työhöni. Kenties vanhojen valokuvien mukaantuominen on tuntunut liian itsestäänselvältä. Pelkäsin myös rinnastusta Milja Laurilan To Remember-sarjaan. Sarja käsittelee muistoja – tai ennemminkin niiden puutetta. Menetettyään isänsä 11 vuoden iässä Laurila koki niin kovan shokin, että lähes kaikki muistot ajalta ennen isän kuolemaa pyyhkiytyivät hänen mielestään. Rinnastus Laurilan työhön tuntui hyvinkin mahdolliselta, etenkin kun päädyin yhdistämään perhealbumikuvat uudempiin, omiin kuviini. Näin kuvissa nykyhetki yhdistyy menneeseen.

Tätä hetkeä ei ole ilman fragmentteja menneisyydestä. Menneisyytemme muokkaa nykyhetken. Minä en voi katsoa lapsuuskuvia ilman kivistävää ikävää. Kolmesta tuli kaksi. Hämmennyn edelleen uusien tuttavuuksien edessä, kun he kysyvät mahdollisista sisarusistani. "Minulla on sisko, Heini", vastaan. Joka kerta ajattelen Jenniä. Lapsuuskuvat ovat kuitenkin olennainen osa työtäni. Ne sitovat minut työhöni. Niiden avulla minä paljastan itseni katsojalle – en peilaa muiden kasvoilla, en huku maisemaan. Nämä kuvat ovat minä. Silloin ja nyt.

Vaikeimmat kuvat jäivät viimeisiksi. Ne jäivät melkein kuvaamatta. Kuvasin sisareni Heinin jo marraskuussa. Vanhempani kuvasin, isäni onnettomuuspaikalla ja äitini Jennin haudalla, ihan viimeisenä huhtikuun lopulla. Silloin, kun työni piti jo olla valmis. Vanhemmille surusta puhuminen on vaikeaa, eikä kuvaaminen ole yhtään helpompaa. Näiden kahden kuvan kuvaaminen tuntuu luonnolliselta lopetukselta pitkälle prosessille. Nyt työni on niin valmis kun se ikinä voi olla.

3. Elämästä

3.1

Minä ajattelen kuolemaa. Kuoleman ajattelemisen herkistää aistit. Katseeni harhailee kadun toiselle puolelle, etsin liikettä, muita eläviä, valoa hämärässä. Elämä imaisee minut. Yllättäen kaikki on merkityksellistä. Jokainen esine ikkunalaudalla, vesipisarat Sepänkadulle parkkeerattujen autojen katoilla. Tämä korvissa humiseva hiljaisuus. Elämä on tässä.

Minä haluan voida paremmin. Ikävöidä vähemmän. Hengittää kevyemmin. Siten tämä on ollut terapeutin työ. Opinnäytetyössään Kati Välimäki puhui henkilökohtaisen kokemuksen jakamisesta; *"Pohjimmiltaan taide on minulle yritys poistaa yksinäisyyttä. Se on yritys näyttää muille ihmisille, miten ajatteluni toimii, millaisia yhteyksiä mieleni luo asioiden välille. Katsokaa, näin minä näen maailman, tällaisena se aukeaa minun silmissäni."* *

Itse koen taiteen tekemisen hyvin samankaltaisena. Minulle kuvien tekeminen on yritys konkretisoida kokemani suru. Yhtäläillä kuvien tekeminen on yritys nähdä itseni osittain ulkopuolisena ja tätä kautta hyväksyä itseni. Toisaalta tämä nostaa esille ristiriidan; koen kuvieni kautta olevani riittävä vaikkakin kuvani ovat riittämättömiä kuvaamaan minua ja tunteitani.

Tämä on subjektiivinen työ. Toisinaan arkailen, enkä tiedä, onko se hyvä vai huono asia. Pelkään, mitä ihmiset ajattelevat minusta ja työstäni. Henkilökohtaisuus on työskentelyni vahvuus, mutta yhtäläillä se on sen vaikeus. Katso, näin minä tunnen. Oikealla tavalla tehtynä henkilökohtainen kokemus osuu katsojan omiin kokemuksiin ja taiteen kokeminen tapahtuu oman kokemuspohjan kautta. Tunne siitä, että kukaan ei ymmärrä harvoin pitää paikkaansa. Tunteet, jotka koemme subjektiivisiksi ovat hyvin samankaltaisia toisten ihmisten subjektiivisiin tunteisiin nähden. Esteet, joita elämä eteemme heittää muistuttavat toisiaan. Kaikki inhimillinen on yhteistä kaikille ihmisille. Tästä johtuen ihmisellä on kyky samaistua toiseen ihmiseen.

Opinnäytetyöhön oletetaan tiivistyvän opiskelujeni aikana kerätty tieto ja taito. Kysyn siis itseltäni; mitä minä olen oppinut? Olen oppinut olemaan rehellinen. Epätäydellinen, valehtelematta vajavainen. Vahva, koska olen pian avannut nuo neljä sänkyäni alle kätkeytyä

laatikkoa. Vahva, koska uskallan myöntää itsessäni piirteet, joista mieluiten vaikenisin. Mutta minä en enää muista kuten silloin muistin. Siten sisareni jää minulle ikuisiksi arvoitukseksi. Kaipaam vastauksia kysymyksiin, joita on ehkä mieletöntä esittää. Millaiseksi hän olisi kasvanut? Olisimmeko olleet läheisiä? Olisimmeko ymmärtäneet toisiamme sanatta, ilman yrityksiä? Ehkä työni kautta Jennin lyhyt elämä saa lisää merkityksiä. Näin minä haluaisin uskoa, mutta hänen suhtautumisensa jo loppunsa saaneeseen elämään ei muutu. Ei hän koe mennyttä elämäänsä merkityksellisemmäksi. Hän ei enää ole, eikä hän ole aikoihin suhtautunut mitenkään mihinkään. Suhtautumisen ja hänen elämänsä määritelmät teemme me, vielä elävät.

Minä olen surun asiantuntija. Shokkitilassa ei ole todellisuutta. Paluu todellisuuteen tapahtuu eri tasojen kautta. Mieli ottaa itselleen sopeutumisaikaa. Se suojaa itsensä tiedolta, mitä se ei kykene heti ottamaan vastaan. Vasta vähitellen saatu järkyttävä tieto muuttuu todeksi mielessämme. Useimmiten surutyö jaetaan neljään vaiheeseen: shokkivaiheeseen, reaktiovaiheeseen, käsittelyvaiheeseen ja lopulta uudelleen suuntautumiseen. Alussa, eli niinkutsutussa shokkivaiheessa, minä en puhunut Jennistä. Jatkoin normaalia elämääni ja saatoin vaikuttaa ulkopäin viileältä. Siirsin ikäväni toisaalle. Odotin poikaystäväni Arhoa palaavaksi Suomeen vaihto-oppilasvuodeltaan Yhdysvalloista. Sille surulle oli olemassa loppu. Tämä ikävä ei ole loppunut vieläkään. En oikeastaan tiedä, koska aloin puhumaan – todellisuus möykkyntyy päini sisällä kenties kuviteltuihin muistoihin. Koska minä aloin itkemään Jenniä itsokseni? Koska itkin ystävilleni? Perheeni kanssa puhuminen on edelleenkin vaikeaa. Ehkä siksi, että he ovat kokeneet saman, he tietävät kuinka kivualista tämä on ollut.

Surunkäsittelyn viimeistä vaihetta luonnehditaan seuraavasti; *“Viimeisessä vaiheessa trauman kokenut toipuu lopullisesti. Hän on kyennyt käsittelemään tapahtuneen niin, ettei se enää rajoita elämää. Parhaassa tapauksessa hänestä on tullut vahvempi ja hän on paremmin valmistautunut kohtaamaan vastoinkäymisiä.”* *

Minulle maailma ilman Jenniä on arkipäivää. Se on tavallista. Saatan huomata eläneeni päivän tai kaksi ajattelematta häntä. Ikävä ei sinänsä rajoita elämääni. Olenko toipunut lopullisesti? En tiedä. Kenties minä olen vanhempi. Kenties tämä työni on vapauttanut minut jostain. Ehkä olen ymmärtänyt jotain. Kenties, mutta minusta ei todellakaan tunnu siltä.

3.2

07.04.2010

Vessani lattialla on kaksi testiä, jotka kertovat uudesta, kenties alkavasta elämästä. Koko viime syksyn ja kuluvan kevään olen ajatellut kuolemaa ja nyt minä olen raskaana. Pitäisikö tämä ottaa äänekkäänä fanfaarina elämän jatkuvuudelle?

Minusta tulee äiti. Vai tuleeko? Kuvittelen lapsen, minun lapseni. Lapsen, joka ei ollut suunniteltu, ei vielä ainakaan haluttu. Minä äitinä. Lapsi, esikoinen, jota minä ihailen katsoisin kuten äiti katsoi minua siinä vanhassa valokuvassa. Hän syntyisi joulukuussa. Näyttäisikö hän minulta, kihartuisivatko hänen hiuksensa kuten isällään? Tekisikö hän minut onnelliseksi, olisinko minä hänelle kaikenkattava turva sen ajan, kun hän minua tarvitsisi? Täyttäisikö hän tämän minussa asuvan tyhjyyden?

Ajattelen elämäni sellaisena kuin olen sen kuvitellut. Opiskelisin lisää, kenties ulkomailla. Asuisin New Yorkissa, vähintään vuoden, pari. Tekisin taidetta, toivon mukaan menestyen. Kokisin onnistumisentunteita. Löytäisin ihmisen, jonka kanssa jakaa elämä. Lapsia, hänen kanssaan, ei yksin niinkuin nyt olen. Mutta luopuisinko minä, luopuisinko todella, tästä minussa kasvavasta elämästä lähteäkseni maailmalle, jossa lopulta kokisin olevani yksinäinen ja paikkaa vailla?

Minä en tiedä mitä tapahtuu. Elämä muistuttaa jatkuvuudestaan. Mutta minä olen lähellä päätöstä alkavan elämän keskeyttämisestä. Tämän päätöksen moraaliset ongelmat ovat tavanomaisia, mutta välttämättömiä. Tapanko vai keskeytänkö vain alkaneen prosessin? Onko näiden kahden välillä eroa? Pitäisikö minulla olla päätäntävaltaa jo alkaneesta elämästä? Nämä pohdinnat tulevista teoistani eivät kuulu tämän työn sivuille enkä minä halua niiden kuuluvan. Mutta ne riivaavat mieltäni. Minun on mahdotonta ajatella kuolemaa nyt, elämän alkaessa.

Tunnen muutoksen vartalossani. Hetkittäin jokin kouraisee vatsaani sisältäpäin. Ruumiini tiesi tämän mieleni hangatessa vastaan. Arkut hautajaisissa eivät ole tyhjiä eikä yksikään hautuun rakennu pelkistä hautakivistä. Niin ei tämä alkava elämäkään ole olematon.

Kiitokset

Ohjaajalleni Japo Knuutilalle korvaamattomasta tuesta ja rohkaisusta.

Anna, Gillian, Emma, Nora, Nora O, Emilia, Emilia T ja Maija.

Pauliina Pasanen, Anu Akkanen, Christoffer Leka. Kiitos äiti, isä ja Heini.

LÄHTEET

Barthes, Roland, 1980, Camera Lucida. Vintage Classics, 1993.
(Suom. Valoisa huone, 1985, Suomen valokuvataiteen säätiö)
Ranskankielinen alkuperäisteos La Chambre Claire

Elias, Norbert, 1982, Kuolevien yksinäisyys.
Suomentaneet Jari ja Paula Nieminen, Tampere, Tammer-Paino, 1993
Saksankielinen alkuperäisteos Über die Einsamkeit der Sterbenden in unseren Tagen

Hauki, Nina, 2009, Avoin kirja
Lamk, Muotoiluinstituutti. Viestinnän kuolutusohjelma, Valokuvaus

The Helsinki School. New Photography by TaiK, 1997, Persons, Holzherr
(Laurila, Milja ja Kannisto, Aino)

Huttunen, Tiina - Kiiskinen, Cia - Tuominen, Riitta (toim.), 2006
Mikään ei häviä. Kirjoituksia kuolemankulttuurista, WSOY

Kuukka, Raakel, 1997, Äidin kirja, Musta Taide, Helsinki

Mann, Sally, What Remains. Bullfinch Press, New York, 2003
(Suom. Mitä jäljelle jää)

Shels & Lakotta, Life Before Death, 2002 – 2005
(Foam Magazine #17 / portrait?)

Savolainen, Miina, 2008. Maailman ihanin tyttö
www.voimauttavavalokuva.net

Sontag, Susan, 1977, On Photography. Penguin Books, 1979
(Suom. Valokuvauksesta)

Välimäki, Kati, 2009, Abjektin lumo
Lamk, Muotoiluinstituutti. Viestinnän kuolutusohjelma, Valokuvaus

Koulukinon Oppimateriaali, 2005, Eläville ja kuolleille
www.koulukino.fi/uploads/material/elaville_ja_kuolleille.pdf

